

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА БОРБА С БЕДНОСТТА И ЗА
ПОДОБРЯВАНЕ НА ЖИЗНЕНИЯ СТАНДАРТ В НОВИТЕ
СТРАНИ-ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

Калина Дурова

**OPPORTUNITIES FOR ALLEVIATING POVERTY AND
IMPROVING LIVING STANDARD IN THE NEW MEMBER
STATES OF THE EUROPEAN UNION**

Kalina Durova¹

Received: 30.03.2018, Accepted: 15.04.2018

Abstract

The present article has two objectives: first, to identify the opportunities for diminishing the share of population at risk of poverty and social exclusion in the new member countries; second, to determine the main factors of affecting the living standard in Bulgaria's districts. The objectives of the study have been achieved by ordinary least squares regressions of panel data at national and regional level. The share of population at risk of poverty and social exclusion in the new member states is influenced by the value of this indicator in the previous year, the absorption rate of the European funds and the rate of employment. The living standard of the population in Bulgarian districts is affected by per capita fixed assets cost in the previous and in the current period, the per capita foreign direct investment in the previous period and the per capita absorbed European funds in the current period.

Keywords: *funds of the European Union, new member states, poverty and social exclusion, Bulgaria, living standard*

JEL Codes: *F15, I32*

УВОД

Кохезионната политика (КП) на Европейския съюз (ЕС) цели подпомагане на по-слабо развитите страни и региони в Съюза. След присъединяването си към ЕС, новите страни-членки (НСЧ), в това число и България, получиха достъп до значителен финансов ресурс в рамките на действащите политики и програми на Съюза. Тези средства са

---

¹ Faculty of Economics, SWU "Neofit Rilski", PhD Student, kalina_durova@swu.bg

предназначени да подпомогнат преодоляването на различията в икономическото и социалното развитие на страните, както на национално, така и на регионално ниво. При провеждане на КП водещ е принципът на солидарността, като част от бюджета на ЕС е насочен към по-слабо развитите страни, региони и социални групи (Стоилова, 2013).

Обект на настоящото изследване са бедността в НСЧ-10 (без Малта и Кипър) и жизненото равнище в областите на България. Предмет на изследването е въздействието на фондовете на ЕС върху процента от населението в риск от бедност и социално изключване в НСЧ-10 и върху brutния вътрешен продукт (БВП) на човек от населението в областите на България.

Настоящата разработка има две цели: първо, да изследва влиянието на нормата на усвояемост на еврофондовете върху процента от населението в риск от бедност и социално изключване в НСЧ-10; и второ, да анализира ефекта на усвоените евросредства на глава от населението върху жизнения стандарт в областите на България. Целите са постигнати чрез изпълнението на следните задачи:

- ❖ Преглед на литературата по изследвания проблем (точка първа);
- ❖ Емпиричен анализ на въздействието на фондовете на Европейския съюз върху бедността в новите страни-членки (точка втора);
- ❖ Емпирично изследване на ефектите на фондовете на Европейския съюз върху жизнения стандарт на населението в областите на България (точка трета);
- ❖ Формулиране на изводи и препоръки за по-ползотворно използване на фондовете на ЕС за намаляване на бедността в НСЧ-10 и за повишаване на жизненото равнище в областите на България (в заключението).

Използваните методи на изследване са теоретично обобщаване, сравнителен анализ, регресия на панелни данни по метода на най-малките квадрати (МНК) и формулиране на препоръчителни политики и мерки за намаляване на дела на населението в риск от бедност и социално изключване в НСЧ-10 и за подобряване на жизнения стандарт в областите на България.

ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРАТА

Съществуват редица изследвания върху бедността и жизнения стандарт в Европейския съюз (European Commission, 2010; European Parliament, 2016; Save the children, 2014; Darvas, 2017; Spanagel, 2011; World Health Organization, 2010; Birciakova et. al., 2015; European Commission, 2014; Eurostat, 2014).

Резултатите от анкетно проучване на Европейската комисия (European Commission, 2010) показват, че над 50% от европейците вярват, че безработните са в най-голям риск от бедност и социално изключване. 40% от европейците считат, че най-застрашени от бедност и социално изключване са възрастните хора, а 30% от анкетирания смятат, че най-голяма е опасността от бедност и социално изключване за хората с ниско образование и квалификация.

Според проучване на Европейския парламент (European Parliament, 2016) икономическата криза е утежила социални проблеми като бедността и неравенството, които са били тежки и преди кризата. Поради многоаспектната природа на бедността, ЕС използва многомерен показател – „процент от населението в риск от бедност и социално изключване“, който се базира на три различни измерения – парична бедност, материални лишения и липса на заетост.

„Спасете децата“ (2014) изследва бедността и социалното изключване сред децата в Европа. Според това изследване, 27 млн. деца в Европа са застрашени от бедност и социално изключване, а икономическата, финансова и социална криза е засилила тази опасност. Въпреки че Стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж цели да спаси поне 20 млн. души от риска от бедност и социално изключване до 2020 г., ЕС се отдалечава от постигането на тази цел.

Проучване на Дарвас (2017) доказва теоретично и емпирично, че индикаторът „бедност“ в Стратегията „Европа 2020“ измерва неравенството в доходите, а не бедността. Дори след като се отчете положителният ефект, който очакваният икономически растеж би трябвало да окаже върху материалните лишения и ниската заетост, коефициентът на Джини за неравенство в доходите трябва да спадне с 4

пункта във всяка страна на ЕС, за да бъдат постигнати целите за бедността на Стратегията „Европа 2020“.

Шпанагел (2011) проучва бедността сред заетите, която е слабо изследван проблем в социалните науки. Въпреки че в теорията заетостта се счита за най-добрия изход от бедността, фактите сочат, че много често хора, работещи на пълно работно време, са бедни.

Според Световната здравна организация (СЗО) (2010), при населението, което страда от многоизмерна бедност и социално изключване, съществува повишен риск от загуба на достъп до здравно обслужване. Изследването на СЗО се фокусира върху това как здравните системи могат да отговорят на повишените нужди от здравни услуги на населението в риск от бедност и социално изключване.

Някои автори подчертават, че БВП на глава от населението не отразява всички детерминанти на жизнения стандарт (Virciakova et. al., 2015). Авторите извеждат деветдесет и девет такива детерминанти, които класифицират в осем основни групи. Чрез анализ на главните компоненти, авторите установяват, че деветнадесет от тези променливи имат ключово значение и могат да бъдат обединени в осем основни фактора.

Доклад на Европейската комисия (2014) изследва условията на живот в ЕС. Докладът се опитва да намери отговор на три въпроса:

- Доволни ли са европейците от начина, по който живеят;
- Чувстват ли се европейците застрашени от бедност;
- Кой, според европейците, са главните движещи сили за успех в живота.

Проучване на Евростат (2014) анализира социално-икономическите фактори, които въздействат върху ежедневието на европейца. Проучването се фокусира върху интересни проблеми като финансовите измерения на бедността и неравенството, до каква степен липсата на адекватни доходи може да попречи на хората да си осигурят адекватен стандарт на живот и др.

Сред разработките на български автори по изследваната проблематика могат да бъдат открити тези на Стоилова (2013, 2014), Ганчев (2013, 2014), Николов (2013), Димитров (2013, 2014), Институт за икономически изследвания на БАН (2014) и др.

Стоилова (2013) проучва въздействието на структурните фондове на ЕС в борбата с бедността в България. Въпреки членството в Европейския съюз и възможностите за финансиране по структурните фондове, България е с най-висок процент на населението, живеещо в риск от бедност и социално изключване в рамките на ЕС (28).

Ганчев (2013) разглежда бедността като основен проблем на икономическото развитие на България. Според него, тя е продукт както на структурни дефекти на трансформиращата се икономика, така и на силно изразени социално-културни и етнически особености. Авторът подчертава необходимостта от провеждането на целенасочена социално-икономическа политика, наред с дългосрочните мерки за инвестиране в човешкия капитал.

Димитров (2013) проучва основните проблеми пред развитието на човешкия капитал в България. Като такива той подчертава влошаване качеството на работната сила, в съчетание с относително намаляване на нейната цена, както и продължаване на тенденцията на изостряне на проблемите с бедността в България. Според автора, политиката на подпомагане на инвестициите в човешки капитал е единствената позитивна алтернатива пред българското общество.

Николов (2013) анализира данъчната система в България като инструмент за икономическо и обществено регулиране. Преходът, който България следва да преживее е от данъчна система, перманентно „произвеждаща“ бедност към такава, движеща обществото към постъпателно намаляване на бедността.

Проучване на Института за икономически изследвания на БАН (2014) анализира състоянието на икономиката в България с акцент върху неравенството и бедността и политиките за тяхното ограничаване. Изводите за макроикономическото развитие, за отделните сектори, за регионите, за неравенството и бедността фокусират вниманието върху провежданите политики за въздействие и постигане на устойчив, интелигентен и приобщаващ растеж.

ЕМПИРИЧЕН АНАЛИЗ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ФОНДОВЕТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ВЪРХУ БЕДНОСТТА В НСЧ-10

Методология и данни

В настоящото изследване е използван регресионен анализ на панелни данни по метода на най-малките квадрати (МНК). Оценено е уравнението:

$$POVERTY_{ij} = a_0 + a_1 * POVERTY_{ij}(-1) + a_2 * EUFAR_{ij} + a_3 * EMPLR_{ij} + u_{ij} \quad (1)$$

където: $POVERTY_{ij}$ – процент от населението в риск от бедност и социално изключване в държава i в година j ; $EUFAR_{ij}$ – процент на усвояване на средствата по Европейския фонд за регионално развитие, Кохезионния фонд и Европейския социален фонд в държава i през година j ; $EMPLR_{ij}$ – норма на заетост в държава i през година j ; a_0 - свободен член, a_1, a_2, a_3 - регресионни коефициенти, u_{ij} – смущения.

При анализа са използвани годишни данни на Евростат за дела от населението в риск от бедност и социално изключване, нормата на заетост и на KPMG за процента на усвояемост по структурните и кохезионните фондове на ЕС.

Дескриптивна статистика и тестове за стационарност

Дескриптивната статистика на променливите от Уравнение (1) е показана в Таблица 1.

Годишният дял на населението в риск от бедност и социално изключване варира от 14% до 49.30% със средна стойност 28.85%. Нормата на заетост варира от 59.90% до 77.10% и има средна стойност 67.72%. Годишната усвояемост на еврофондовете в НСЧ се променя от 0% до 32% и е средно 11.91%.

Таблица 1. Дескриптивна статистика на променливите в Уравнения (1)

	POVERTY, %	EMPLR, %	EUFAR, %
Средна стойност	28.85	67.72	11.91
Максимална стойност	49.30	77.10	32.00
Минимална стойност	14.00	59.90	0.00
Стандартно отклонение	9.86	3.94	6.46
Брой наблюдения	80	80	80

Източник: съставена от автора

Анализът на панелните данни продължава с тестове за стационарност (вж. Таблица 2). Резултатите от тестовете за стационарност сочат, че има основание да се приеме алтернативната хипотеза за отсъствие на единичен корен и за стационарност на всички променливи при критично равнище на значимост 5%.

Таблица 2. Тестове за стационарност

Вид тест, вероятност	POVERTY	EMPLR	EUFAR
Levin, Lin & Chu t	0.01	0.00	0.00

Източник: съставена от автора

Резултати

Панелът, използван в настоящото изследване, е силно балансиран (т.е. в него няма липсващи стойности за нито една от променливите). Резултатите от оценката на Уравнение (1) по МНМК са показани в Таблица 3.

Таблица 3. Оценки на параметрите на Уравнение (1)

Параметър	Оценка	Стандартна грешка	t-отношение	Вероятност
Свободен член	10.42	4.88	2.14	0.04
POVERTY(-1)	0.94	0.02	38.68	0.00
EU FAR	-0.10	0.04	-2.58	0.01
EMPLR	-0.11	0.07	-1.70	0.09

Източник: съставена от автора

Върху процента от населението в риск от бедност и социално изключване **POVERTY** оказват въздействие процента от населението в риск от бедност и социално изключване през предходната година **POVERTY(-1)**, процентът на усвоени средства по Европейския фонд за регионално развитие, Кохезионния фонд и Европейския социален фонд **EU FAR** и нормата на заетост **EMPLR**. Тези променливи са статистически значими при критично равнище на значимост 10%.

Знаците на всички променливи в Уравнение (1) отговарят на теоретичните очаквания. Стойността от 0.94 на регресионния коефициент пред **POVERTY(-1)** показва, че 1% изменение на дела на населението в риск от бедност и социално изключване през предходния период при равни други условия води до 0.94% изменение в същата посока в този показател през текущия период. Стойността от -0.10 на регресионния коефициент пред **EU FAR** сочи, че 1% изменение в нормата на усвояемост на еврофондовете предизвиква 0.10% промяна в дела от населението в риск от бедност и социално изключване в обратна посока. Стойността от -0.11 на регресионния коефициент пред **EMPLR** предполага, че 1% изменение в нормата на заетост води до 0.11% изменение на дела на населението в риск от бедност и социално изключване в обратна посока.

Стойността от 0.97 на коефициента на детерминация сочи, че 97% от измененията на дела на населението в риск от бедност и социално изключване могат да бъдат обяснени с изменения в стойността на същия показател през предходния период, в нормата на заетост и в нормата на усвояемост на европейските средства. Вероятността на F-отношението (0.00) показва, че се потвърждава алтернативната хипотеза за адекватност

на използвания модел при равнище на значимост 0.01. Трябва да се направи задължително уточнението, че това не означава, че моделът е най-добрият възможен, а просто че отразява адекватно връзката между зависимата променлива и независимите променливи.

ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕФЕКТИТЕ НА ФОНДОВЕТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ВЪРХУ ЖИЗНЕНИЯ СТАНДАРТ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ

Методология и данни

В настоящото изследване е използван регресионен анализ на панелни данни по метода на най-малките квадрати (МНК). Оценено е уравнението:

$$PCGDP_{ij} = b_0 + b_1*PCFAC_{ij}(-1) + b_2*PCFDI_{ij}(-1) + b_3*PCEUF_{ij} + b_4*PCFAC_{ij} + v_{ij} \quad (2)$$

където: $PCGDP_{ij}$ – брутен вътрешен продукт на глава от населението в лева в област i в година j ; $PCFAC_{ij}$ – разходи за придобиване на дълготрайни материални активи на глава от населението в лева в област i в година j ; $PCFDI_{ij}$ – преките чуждестранни инвестиции на човек от населението в лева в област i в година j ; $PCEUF_{ij}$ – усвоени евросредства на глава от населението в лева в област i в година j ; b_0 - свободен член, b_1 , b_2 , b_3 - регресионни коефициенти, v_{ij} – смущения.

При анализа са използвани годишни данни на Националния статистически институт на България (НСИ) за БВП на глава от населението, разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на глава от населението, чуждестранните инвестиции на човек от населението и усвоените евросредства на глава от населението в лева в областите на България.

Дескриптивна статистика и тестове за стационарност

Дескриптивната статистика на променливите от Уравнение (2) е показана в Таблица 4.

Годишният брутен вътрешен продукт на глава от населението по области варира от 5852 лв. до 26690 лв. със средна стойност 8875 лв. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на глава от населението варират от 925 лв. до 7160 лв. и имат средна стойност от 2155 лв.. Усвоените евросредства на глава от населението варират от 202 лв. до 1731 лв., със средна стойност от 542 лв. Чуждестранните инвестиции на човек от населението варират от 2 лв. до 45 лв. и са средно 13 лв.

Таблица 4. Дескриптивна статистика на променливите в Уравнения (2)

	PCGDP, лв.	PCFAC, лв.	PCEUF, лв.	PCFDI, лв.
Средна стойност	8875.27	2155	542.14	13.46
Максимална стойност	26690.00	7160.36	1730.53	44.51
Минимална стойност	5852.00	924.85	202.30	2.11
Стандартно отклонение	3868.52	1230.11	253.42	10.16
Брой наблюдения	56	56	56	56

Източник: съставена от автора

Анализът на панелните данни продължава с тестове за стационарност (вж. Таблица 5). Резултатите от тестовете за стационарност сочат, че има основание да се приеме алтернативната хипотеза за отсъствие на единичен корен и за стационарност на всички променливи.

Таблица 5. Тестове за стационарност

Вид тест, вероятност	PCGDP	PCFAC	PCEUF	PCFDI
Im, Pesaran and Shin W-stat	0.0076	0.0546	0.0028	0.0007
ADF - Fisher Chi-square	0.0113	0.0623	0.0047	0.0016
PP - Fisher Chi-square	0.0053	0.0001	0.0000	0.0000

Източник: съставена от автора

Резултати

Панелът, използван в настоящото изследване, е силно балансиран (т.е. в него няма липсващи стойности за нито една от променливите). Резултатите от оценката на Уравнение (2) по МНМК са показани в Таблица 6.

Таблица 6. Оценки на параметрите на Уравнение (2)

Параметър	Оценка	Стандартна грешка	t-отношение	Вероятност
Свободен член	948.10	871.00	1.09	0.28
PCFAC(-1)	0.58	0.26	2.23	0.03
PCFDI(-1)	76.22	35.06	2.17	0.03
PCEUF	5.59	1.52	3.67	0.00
PCFAC	1.20	0.31	3.88	0.00

Източник: съставена от автора

Върху brutния вътрешен продукт на глава от населението по области **PCGDP** оказват въздействие разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) на глава от населението в текущия период **PCFAC** и в предходния период **PCFAC(-1)**, преките чуждестранни инвестиции на човек от населението през предходния период **PCFDI(-1)** и усвоените евросредства на глава от населението **PCEUF**.

Знаците на всички променливи в Уравнение (2) отговарят на теоретичните очаквания. Стойността от 0.58 на регресионния коефициент пред **PCFAC(-1)** показва, че 1 лв. изменение на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението през предходния период при равни други условия води до 0.58 лв. изменение в същата посока в brutния вътрешен продукт на глава от населението през текущия период. Стойността от 76.22 на регресионния коефициент пред **PCFDI(-1)** сочи, че 1 лв. изменение на преките чуждестранни инвестиции на човек от населението през предходния период предизвиква 76.22 лв. промяна в БВП на глава от населението през текущия период. Стойността

от 5.59 на регресионния коефициент пред **PCEUF** предполага, че 1 лв. изменение в усвоените евросредства на глава от населението при равни други условия води до 5.59 лв. промяна на БВП на глава от населението в същата посока. Стойността от 1.20 на регресионния коефициент пред **PCFAC** предполага, че 1 лв. изменение на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на глава от населението в текущия период предизвиква 1.20 лв. промяна в БВП на глава от населението в същата посока.

Стойността от 0.70 на коефициента на детерминация сочи, че 70% от изменението на жизнения стандарт в българските области могат да бъдат обяснени с промени в разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на глава от населението в текущия период и в предходния период, преките чуждестранни инвестиции на човек от населението през предходния период и усвоените евросредства на глава от населението.

Вероятността на F-отношението (0.00) показва, че се потвърждава алтернативната хипотеза за адекватност на използвания модел при равнище на значимост 0.01. Трябва да се направи задължително уточнението, че това не означава, че моделът е най-добрият възможен, а просто че отразява адекватно връзката между зависимата променлива и независимите променливи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящата статия са идентифицирани основните фактори, въздействащи върху дела на населението в риск от бедност и социално изключване в НСЧ-10 и върху БВП на глава от населението в областите на България. Идентифицирането на тези фактори спомага за открояване на възможностите, които властите в НСЧ и България имат за намаляване на бедността и за повишаване на жизнения стандарт.

В контекста на членството в ЕС, намаляването на бедността в НСЧ би могло да се постигне по два начина:

✓ Подобряване на усвояемостта на фондовете на ЕС (нарастването ѝ с 1% намалява при равни други условия дела на населението в риск от бедност и социално изключване в НСЧ-10 с 0.1%);

✓ Повишаване на заетостта – нейното нарастване с 1% понижава при равни други условия дела на населението в риск от бедност и социално изключване в НСЧ-10 с 0.11%. Тук полезни могат да се окажат мерките и интервенциите на пазара на труда, финансирани от Европейския социален фонд.

Жизнения стандарт в българските области, измерен чрез БВП на глава от населението, може да бъде повишен по следните начини:

✓ Повишаване на преките чуждестранни инвестиции на човек от населението. Този фактор има най-силно въздействие върху жизнения стандарт в българските области като това въздействие се проявява със закъснение от 1 година и всеки един лев чуждестранни инвестиции на глава от населението води до повишаване на БВП на човек от населението със 76.22 лв.;

✓ Нарастването на усвоените евросредства на глава от населението е втори начин за повишаване на жизнения стандарт в българските области. Всеки лев усвоени евросредства на глава от населението увеличава при равни други условия БВП на глава от населението с 5.59 лв.;

✓ Трета възможност за повишаване на жизнения стандарт в областите на България е увеличаването на разходите за придобиване на ДМА на глава от населението. Тази възможност е свързана с месното предприемачество и инициативност и е извън обсега на макроикономическите стратегии. Друг фактор на местно равнище, който може да спомогне за повишаване на жизнения стандарт на глава от населението е засилване на степента на фискална децентрализация в България (Патонов, 2016).

Анализът в настоящото изследване показва, че за повишаване на жизнения стандарт в областите на България и за намаляване на бедността в НСЧ-10 е необходима комбинация от мерки и въздействия на различни управленски равнища – европейско (общностно), национално (макроикономическо) и регионално (местно). Наред с тези мерки, за намаляване на бедността и повишаване на жизнения стандарт влияят и чисто пазарни фактори на микроравнище, какъвто е местната инициативност и предприемачество.

ЛИТЕРАТУРА

- Ганчев, Г. (2013). *Бедността като основен проблем на икономическото развитие на България*. В: Борбата с бедността в България. Макроикономика, фискална политика, човешки капитал, евроинтеграция. Фондация “Фридрих Еберт”, с. 11-50.
- Ганчев, Г. (2014). *Проблеми на борбата с бедността в България*. В: Борбата с бедността в България: макроикономика, етнически аспекти, евроинтеграция, ролята на туризма. Глава 3. Фондация “Фридрих Еберт”, с. 11-36.
- Димитров, П. (2013). *Някои основни проблеми пред развитието на човешкия капитал в България*. В: Борбата с бедността в България. Макроикономика, фискална политика, човешки капитал, евроинтеграция. Фондация “Фридрих Еберт”, с. 59-86.
- Димитров, П. (2014). *Може ли българският туризъм да реши проблема с бедността в България?* В: Борбата с бедността в България: макроикономика, етнически аспекти, евроинтеграция, ролята на туризма. Глава 3. Фондация “Фридрих Еберт”, с. 105-119.
- Институт за икономически изследвания при БАН (2014). ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ: ОЦЕНКИ И ОЧАКВАНИЯ: „Неравенство и бедност – динамика и политики за тяхното ограничаване”. ГорексПрес, София.
- Николов, Ч. (2013). *Данъчната система и бедността*. В: Борбата с бедността в България. Макроикономика, фискална политика, човешки капитал, евроинтеграция. Фондация “Фридрих Еберт”, с. 51-58.
- Патонов, Н. (2016). *Публичната власт и свободният пазар в Европа: търсене на ограничение за Левиатан*. София: Авангард Прима.
- Стоилова, Д. (2013). *Използване на структурните фондове на Европейския съюз в борбата с бедността в България*. В: Борбата с бедността в България. Макроикономика, фискална политика, човешки капитал, евроинтеграция. Фондация “Фридрих Еберт”, с. 87-120.
- Стоилова, Д. (2014). *Използване на фондовете на Европейския съюз в борбата с бедността в България (2007-2020 г.)* В: Борбата с бедността в България: макроикономика, етнически аспекти, евроинтеграция, ролята на туризма. Глава 3. Фондация “Фридрих Еберт”, с.68-104.
- Birciakova, N. et al. (2015). *Factors Influencing Living Standards in the EU*. Proceedings of the 2015 International Conference “ECONOMIC SCIENCE FOR RURAL DEVELOPMENT” No40 Jelgava, LLU ESAF, 23-24 April 2015, pp.170-175.
- Darvas, Z. (2017). *Why is it so hard to reach the EU's 'poverty' target?* Policy Contribution Issue n°1 2017.
- European Commission (2010). *Poverty and Social Exclusion*. Special Eurobarometer 321.

- European Commission (2014). *Living Conditions in the European Union*. Standard Eurobarometer 81, Spring 2014.
- European Parliament (2016). *Poverty in the European Union: The crisis and its aftermath*. EPRS European Parliamentary Research Service Author: Marie Lecerf Members' Research Service March 2016 – PE 579.099.
- Eurostat (2014). *Living Conditions in Europe. Eurostat Statistical Books*. 2014 Edition.
- Save the Children (2014). *Child Poverty and Social Exclusion in Europe: A matter of children's rights*. Published by Save the Children Rue du Trône 60 1050 Brussels Belgium savethechildren.net First published 2014 Save the Children 2014 Registered Charity No. 1076822.
- Spannagel, D. (2011). *In-work Poverty in Europe - Extent, Structure and Causal Mechanisms*. Carl von Ossietzky Universität Oldenburg.
- World Health Organization (2010). *Poverty and social exclusion in the WHO European Region: health systems respond*. Edited by Theadora Koller WHO European Office for Investment for Health and Development.